

Е. Ә. Байдәулет

ЭТИКАЛЫҚ
(ИСЛАМ)
ҚАРЖЫЛАНДЫРУ
НЕГІЗДЕРІ

УДК 339.7(075.8)
ББК 65.268я73
Э90

**Т. Рысқұлов ат. ҚазЭУ базасында
ҚР БҒМ ЖОО және ЖОО-дан кейінгі білім беру РОӘК «Әлеуметтік ғылымдар, экономика
және бизнес» мамандықтары тобы бойынша ОӘС шығаруға ұсынылды**

Рецензенттер:

Өмірбаев С.М. – э.ғ.д., С. Торайғыров ат. ПМУ профессоры
Адамбекова А.А. – э.ғ.д., Т. Рысқұлов ат. ҚазЭУ профессоры
Жақсыбекова Г.Н. – э.ғ.д., Т. Рысқұлов ат. ҚазЭУ профессоры
Шамрай И.Н. – э.ғ.к., ИНЕУ доценті

Э90 **Этикалық (ислам) қаржыландыру негіздері: оқу құралы /Е.Ә. Байдәулет
редакциясымен – Екібастұз, 2014. – 312 б., «PrimaLux» баснаханасы**

ISBN 978-601-7482-32-9

Оқу құралында ислам (этикалық, балама) қаржыландыру индустриясының маңызы мен механизмдері, оның реттеуші ортасы қарастырылған. Салық салу және тәуекелді басқару мәселелеріне баса назар аударылған. Шетелдегі индустрияның дамуына шолу жасалынған. Ұлыбритания мен АҚШ-та балама қаражатты ұйымдастыру тәжірбесі зерттелген.

Қазақстан Республикасында этикалық (исламдық) қаржыландыруды дамыту мәселелері, саланы дамыту проблемалары мен перспективалары баяндалған.

Оқу құралы ретінде студенттерге, магистранттарға, оқытушыларға, біліктілігін арттыру бағдарламаларының тыңдаушыларына, қаржы және қаржылық емес ұйымдардың қызметкерлеріне ұсынылады.

Осы басылым ҚР БҒМ «Ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру» бюджеттік бағдарламасы бойынша мемлекеттік тапсырыс шеңберінде «Исламдық қаржыландыру: теориясы, тәжірибе, реттеу мәселелері» атты ғылыми жоба бойынша С.Торайғыров атындағы ПМУ-мен әзірленген.

ҚР ЖОО үшін осы оқу құралын шығару және жеткізу ИДБ ИЗОИ (Ислам зерттеулер және оқыту институты) демеушілік қолдау көрсетуінің арқасында жүзеге асырылды.

The issue and distribution of this Studybook among Kazakh universities has been implemented thanks to sponsorship of the Islamic Research & Training Institute (IRTI) of the Islamic Development Bank Group.

УДК 339.7(075.8)
ББК 65.268я73

ISBN 978-601-7482-32-9

© Байдәулет Е.Ә., 2014

Мазмұны

Алғы сөз	7
Кіріспе	10
Кіріспе мәтін	12
Қысқартулар тізімі	15
1-БӨЛІМ. ЭТИКАЛЫҚ (ИСЛАМДЫҚ) ҚАРАЖАТ ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН МЕХАНИЗМДЕРІ	16
1-тарау. Этикалық қаржыландыру негіздері	16
1.1 Этикалық (исламдық) қаражатқа кіріспе	16
1.2 Этикалық қаражаттың негізгі қағидалары	18
1.3 Этикалық (исламдық) және дәстүрлі қаржыландыру арасындағы айырмашылықтар	26
1.4 Исламдық қаражаттың даму тарихы	29
2-тарау. Этикалық (исламдық) қаражат аспаптары	37
2.1 Аспаптардың мазмұны және жіктеу	37
2.2 Пайда мен зиянды бөлумен келісімдер	40
2.3 Борыштық қаржыландыру аспаптары	50
2.4 Сақтандыру	69
3-тарау. Балама қаражат институттары	76
3.1 Банктер	76
3.2. Сақтандыру компаниялары	83
3.3 Инвестициялық корлар	88
2 БӨЛІМ. СЕКТОРДЫҢ РЕТТЕУШІ ОРТАСЫ	96
4-тарау. Салық салу	96
4.1 Шарифатпен белгіленген салықтардың ұғымы және түрлері	96
4.2 ИЫҰ мүше елдердегі салық салу тәжірибесі	100
4.3 Батыс елдеріндегі балама (исламдық) қаражат бойынша салық салу тәжірибесі	103
4.4 Қазақстан Республикасында және ТМД-да этикалық (исламдық) қаражат бойынша салық салу мәселелері	107
4.5 Этикалық қаражат аспаптарының салық салу халықаралық аспектілері	114
5-тарау. Этикалық (исламдық) қаражат тәуекелі	119
5.1 Белгісіздік ұғымы	119

5.2 Тәуекелді табу	121
5.3 Тәуекелді басқару әдістері	131
6-тарау. Индустрияны реттеу және салалық институттардың қызметін қадағалау	141
6.1 Қаржы институттарын реттеудің және қадағалаудың жаһандық жүйесі	141
6.2 Индустрияны реттеудің объективтік алғы шарттары	143
6.3 Кейбір ИБҰ мүше елдердегі ислам банктерінің қызметін қадағалау	145
6.4 Халықаралық инфрақұрылымдық ұйымдар	148
3 БӨЛІМ. ШЕТЕЛДЕГІ БАЛАМА (ИСЛАМДЫҚ) ҚАРЖЫЛАР	163
7 тарау. Индустрияның дамуы: халықаралық тәжірибе	163
7.1 Балама қаражат қызметі индустриясына шолу	163
7.2 Индустрия сегменттерінің дамуы	165
7.3 Даму проблемалары мен перспективалары	188
8 тарау. ИДБ тобы	197
8.1 Ислам даму банкі	197
8.2 Жеке секторды дамыту жөніндегі исламдық корпорация	205
8.3 Инвестицияларды және экспорттық кредиттеуді сақтандыру жөніндегі исламдық корпорация	210
8.4 Исламдық сауда-қаражат корпорациясы	217
8.5 Зерттеулер мен оқыту исламдық институты	218
9-тарау. АҚШ-тағы балама қаражат	221
9.1 Салалық реттеу	221
9.2 Ипотекалық қаржыландыру нарығы	224
9.3 АҚШ индустриясының дамуы: проблемалар мен қойылатын талаптар	232
10-тарау. Ұлыбританиядағы балама қаражат	236
10.1 Салалық реттеу	236
10.2 Қаражат институттары қызметінің бағыттары	242
4 БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЭТИКАЛЫҚ (ИСЛАМДЫҚ) ҚАРЖЫЛАНДЫРУ	251
11-тарау. Елімізде 2014 жылға дейін этикалық (исламдық) қаржыландыруды дамыту	251
11.1 Дамудың бастапқы кезеңі	251

11.2 Ағымдағы заңнама	261
11.3 Секторды 2014 жылға дамуы	269
11.4 Қазақстанда Ислам даму банкі тобының қызметі	281
12-тарау. Салалық даму проблемалары мен перспективалары	288
12.1 Қаржы ресурстарын тарту	288
12.2 Тәжірибеде қаржы аспаптарын пайдалану	293
12.3 Этикалық (исламдық) қаражат инфрақұрылымын дамыту	297
Глоссарий	300
А қосымшасы	308
Авторлар туралы мәліметтер	311

Оқу құралын дайындауға қатысқандар:

Бас редактор

Байдәулет Ерлан Әлімжанұлы

1-тарау	Қашимов Қаһар, Қашимова Ләйлім
2-тарау	Ульданова Дания, Айгужинова Динара, Габбасова Резеда
3-тарау	Ульданова Дания, Айгужинова Динара
4-тарау	Қашимова Ләйлім
5-тарау	Қашимова Ләйлім, Қашимов Қаһар
6-тарау	Салихова Альфия
7-тарау	Салихова Альфия
8-тарау	Салихова Альфия
9-тарау	Салихова Альфия
10-тарау	Салихова Альфия
11-тарау	Салихова Альфия
12-тарау	Салихова Альфия

Авторлар туралы мәліметтер

- Байдәулет Е.Ә. ҚР Инвестициялар және даму Министрінің Кеңесшісі,
ҚР Сыртқы істер Министрінің Кеңесшісі,
2020 жылға дейін исламдық қаржыландыруды дамыту
Жол картасын әзірлеу және жүзеге асыру бойынша
ведомствоаралық жұмыс тобының қосалқы төрағасы,
Ислам Даму Банкі Директорлар кеңесінің мүшесі (2011-2014),
ҚР Исламдық қаржыландыруды дамыту қауымдастығының
төрағасы, MBA
- Салихова А.Р. С. Торайғыров ат. ПМУ қаржы кафедрасының доценті, э.ғ.к.
- Қашимова Л.Б. С. Торайғыров ат. ПМУ ғылыми қызметкері,
«Жобаларды басқару, қаржы және тәуекел» ғылымдарының
магистрі (City Universty London)
- Айгужинова Д.З. С. Торайғыров ат. ПМУ қаржы кафедрасының доценті, э.ғ.к.
- Ульданова Д.Р. С. Торайғыров ат. ПМУ ғылыми қызметкері, экономика магистрі
- Қашимов К.Б. С. Торайғыров ат. ПМУ инженері, магистр (Imperial University)
- Габбасова Р.Ф. С. Торайғыров ат. ПМУ ғылыми қызметкері, э.ғ.к.

**Этикалық (ислам)
қаржыландыру негіздері**
Оқу құралы

Е.Ә. Байдәулет редакциясымен

Терілімге берілген 27.11.2014 г. Басуға қол қойылған 23.12.2014г. Пішім 70x100 1 16
Офсетті қағаз. Гарнитурасы Times. Тапсырылыс №14-165. Таралымы 200 дана.

PrimaLux
типография

ҚР, Екібастұз қ., Әуезов к-сі, 15

Тел.: 8 (7187) 75 50 32, 75 50 34

E-mail: vestnik_adv@mail.ru